

Vrletni bukvar

ranko risojević

SEVDALINKA

Dvije se noge gnijezde u pjesku, oko njih se nabira površina vode; s glavom tik uz pijesak, djevojka sluša kovitlanje svoga sna.

Hoćeš li mi reći? moli ona vodu. Hoćeš li mi sve otkriti? Jedan se dodir u tebi krije, jednak onome u meni, o sestriце, pokloni mi ga. Na najtanju trešnjinu grančicu slijede drhtav snijeg, u pahuljice se pretvorila duša moja, sastavi je, prijateljice. Sve što zavijam, samo ti imaš. A ti otičeš, svaki dan, otičeš, bez mene.

Crvenih nogu, s tepsijom u rukama, dok voda grolji i jača, ona je moli, ona joj se jada, ona joj prijati.

Na kojem je mjestu prišla? Avlije su nestale, i dvije kule iste, proljeću vrbaci i polja, okrugla, obla.

Potom nebo, modro i visoko.

Potom voda, mutna, pusta.

TAJNA KOCKE ŠEĆERA

Jedva sam izvukao tešku ladicu šifonjera. Odmah su poispadale vezene jastučnice i ručnici od vjenčanja još. Razgrtao sam rukama, bez ikakva cilja, platno mi klizilo preko prstiju, uštirkano, ubijeljeno, kao da su me doticale majčine ruke.

Na dnu, kao ukopana, iznađena naglom navalom svijetlosti, ležase kocka šećera.

Držao sam je na dlanu, kao tajanstveni novčić iz rimskih vremena. U sredini, umjesto lika cara Tiberija, imala je savršeno okruglu rupu. Podigao sam je u visinu očiju, pogledao prema prozoru — rupa je dobro djelovala. Legao sam na leđa, iznad glave postavio kocku i motrio crne grede; muhe su mirovale umrtvljene avgustovskom žegom.

Šta će rupa u šećeru?

Uopšte nisam čuo majčine korake, samo njen uznemireni povik prestravi me i ukipi.

— Bože dragi, zašto si to dirao?

Kao da se nije usuđivala uzeti kocku, držala je ruke na leđima.

— Ne ljuti se, mama. Šećer ko šećer. Šta će mu rupa, a?

— Zašto si to dirao!? Zašto? Uništio si sve. Više nemam šta da čekam, jadno dijete. A mogli smo se nadati...

Istrgla mi je kocku iz ruku i hitnula je kroz prozor. I dalje je gledala u mene, a suze su joj kapale na žuti pod kao kišne kapi sa strehe. Topi li se to snijeg u proljeće, ili jesenje kiše ljuju!

KUGA

Sjahali su prosci kraj vode, konje da napoje, znoj s lica da oturu. Odložili puške i darove. Zagledan u blisku šumu, jedan opazi bjelasičnu žensku odjeću i ruke što su ga sebi zvale.

Sve ne vjerujući svojim očima, on doba-trga do nje, ne uznemirujući ostale proscе.

Nije bila ni mlada ni lijepa, a njen se pogled ne može prepričati.

— A ti si, kumo, reče joj nevoljnik, osjećajući slabost u koljenima. Kud da te nosim, kumo?

— Mladoženji, sinko, i mladoj potom. Da ne tuže jedno bez drugoga.

POLOŽAJNIK

Umorili su se u bdenju, ni vinom se badnjak nije zalio. Nemoć su osjetili, glavu više nisu mogli držati uspravno. Mraz se glasio u snu, trnule su noge, zidovi ispunjeni strahom ječali su. Vidjeli su zidovi dalje i više, zanijemili, povili su se k duši vatre, sklopili se nad njom da još održe. Ali vatra je zamrla!

Prenula ih je lupa na vratima, dozivanje iz sveg glasa, sve je podrhtavalo u svom neznanju. U isti tren, sve su predosjetili.

Je li neko žitom posuo izvor i put do kuće? Je li hljeb nasušni naš ispečen?

Zinula je praznina iza vrata, vaskoliki krajolik izmjenjen, i u sredini crna neman s nožem u zubima.

Hristos se rodi, zinu na njih i iz rukavice prosu čistu vatra!

Sve u nebo sunu, odakle je i došlo, sve se u pepeo sasu.

SVINJSKA KUGA

— Ne spavaj, imam nešto da ti kažem, dobovalo je u zid.

Budeći se, nisam znao kuda da gledam, šta da slušam, nisam li samo sanjao nešto uznemirujuće — poziv tijela da ispraznim bešiku ili mošnice.

— Oko kuće hoda svinjska kuga, dječko, a ti spavaš.

— Šta bih mogao da uradim?

— Ponesi bar jedno prase sa sobom, u krevet. Ili pod krevet, da se tu sakrije, neće ga naći, plaši se djece.

— Majka će misliti da sam poludio, daće me u ludnicu.

— Pomisliće, pomisliće prvo, a potom te blagosloviti, hajde, šta se ustežeš. Sjećaš li se kokoši?! Nisu li se sve ukočile, a ti me nisi poslušao?!

— Bježi od mene! Niti znam ko si, niti te mogu slušati!

Do jutra sam spavao mirno, oslobođen bilo kakvih misli o riječima iz zida. Budio me je majčin plač, lelekanje, zapomaganje.

— Znam, znam, ne pričaj mi ništa, vikao sam, čim je otvorila vrata. Da sam bar jedno donio gore, bilo bi spašeno. Ovak o će svi niz Unu, je li, svi do jednoga.

SREĆAN ČOVJEK

Shvativši da je postao srećan, T. je požurio da svoju sreću podijeli sa svojim prijateljima. Potražio je prvog, mislio je da se nalazi još uvijek na starom mjestu, ali tamo ga nije bilo. Pokušao je s drugim, koga se sjećao još s fakulteta, ali ovaj bješe već davno mrtav, ili negdje drugdje, možda i na Marsu. Imao je još poznanika, onih iz osnovne škole. Dao se u bjesomučno traganje. Prolazili su dani, a on nikako da nekoga vidi. Već je polako gubio vezu s onim što ga je pokrenulo na traganje. Zaboravio je da je bio srećan. Tražio je, gubeći snagu, ali ne i volju, bar jednog poznanika.

PRAŠINA — SVATOVI
(M. Stojiću)

Svatovi su izmislili prašinu, prosuli je po svim sokacima, prišapnuli joj da se malo strpi, neka dobro sakrije novac, i pokoji trn, neki komadić stakla, koji otkinuti nokat — dječaci će odmah doći. Sunuće iz nekog dvorišta, izubijanih koljena, s dugačkim ožiljcima na čelu i bradi, potkresa-

ne kose namazane gasom. Zaneseni veselom kolijom, u kojoj mlada kao gorska vila lebdí pred njihovim očima, oni vrebaju svaki pogled kuma, kao što vrapci vrebaju poteze sijaja.

Odapinje kontrabas, mota harmonika, sve uvijeno u fino tkanje prašine, koja najpristnije obmotava mršava tijela dječaka po leglih po ulici. Još neki je dinar ostao sakriven, treba ga pronaći. Kasnije će svoje vještine prepričavati paucima i muvama zunzarama koje traže hlada u napuštenim svinjcima.

Po treći put se pijana kolija vraća glavnim drumom, po deseti put kum šalje dječake u prašinu, i sam opčinjen njihovom igrom; silazi i on s fijakera, spušta se na koljena, i pada nauznak, usta namještenih u poljubac prema mekoj svetiци.

Vidi, kiša ciba iz svih zakutaka neba, a iste bose noge mijese novo blato. Gospojina je, jesen šalje svoje poklisare.

KADA UMINI BOL

Kada umine bol, otvori oči, može gledati. Nebo vedro, sunčano, iznad njega krošnja kestena, lišće premrežilo azur, lagano se ziba (majka je pjesmu dodavala, a zipka cvilila kao štene), smeđi plodovi izviruju iz košuljica, nišane mu glavu koju ne može skloniti...

Kada umine bol, čuje njiskanje konja dolje u dubravi, tutanj što se lomi slijeva nadesno, glasove dalekog života, i cvrkut jedvavidljivih ptica u kestenovoj krošnji, i sasvim tihog cvrčka...

Kada umine bol, s vazduhom u pluća pojuri strah od smrti, kao unezvijereno pseto, skače s jedne strane na drugu, kevice, otreša bijesno slinu, koluta očima, priziva bajalice iz djetinjstva, broji do deset, zatvorenih očiju...

Kada umine bol, priziva novi bol, novi žilavi otpor, novi otkucaj srca, novi jecaj zipke...

SAMOCA

Dolazi mi na prozor, kuca u zamrznuta stakla, privlačna kurva; odvracam pogled na drugu stranu, palim radio, iz daljine me stresa tutanj bombi i ogranj rafinerija.

Tek što se vatra raspucketa, namiguje mi iz plamenih jezičaka, zažarenih očiju, zatvaram vratašca šporeta, pristavljam čajnik, zvuk pare postavi se između nas i ja se opružim po kauču.

Kad se budim, na stropu joj spazim bijelo lice — prekor tih dralih očiju ne mogu da podnesem — prizovem je k sebi, napravim mjesta pod jorganom; zagrijeni smišljamo zamke duši i tijelu, bar ovaj dan za leđa da oturimo. Skvrčen u njenom krilu, kao Edip s roditeljkom, očekujem potpunu slijepoću.

VRLETNI BUKVAR

Aleksa Nenadović dade svoga sina Mateju da kod popa Stanoja uči. Učio je iz nekog ruskog bukvara, sričući buke-rci-br, vede-rci-vr, glagolje-rci-gr, po vas dan, odvajajući tek nešto vremena da oko popinih i igumanovih konja poradi. Ljutnuvši se na bukvar, Mateja je znao dograbiti kamen da ga prituče, ali mu je bukvar uvijek, hitro, šamarom prekracivao muke. Otud se taj bukvar zaturio, niko ga nije vidio dvjesto pedeset godina, sve do mog polaska u školu. Vrijeme je bilo učinilo svoje, i on se promijenio, nešto omršavio, postao širokogrud, ali se nije mogao osloboditi svoje stare navike — sve sporove rješavao je zaušnicom. Moj prijatelj, Kemo, pucao je na bukvar naslonjen na tarabe iz kubure ručne izrade, kakvu nije imao ni sam prota Mateja, i odbio dva prsta. Bukvar nije ni k zemlji poletio, jednako je stajao tamo na tarabama, pozivajući me da pridem.

Još uvijek znam iz sna skočiti, a obrazi mi bride od šamara vrletnog bukvara.